

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
PREDSTAVNIČKI DOM

Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u BiH

Broj: 01/8-50-1-144-10/04

Sarajevo, 23.12.2004.godine.

Z A P I S N I K

10. sjednice Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u BiH, održane 9.12.2004. godine, s početkom u 10,00 sati.

Sjednici Komisije prisustvovali su:

- Jozo Križanović, predsjedavajući Komisije,
- Ljiljana Milićević, prvi zamjenik predsjedavajućeg Komisije,
- Nadžida Mlaćo, drugi zamjenik predsjedavajućeg Komisije,
- Mubera Ušanović, član Komisije,
- dr. Jelina Đurković, član Komisije,
- Ivo Lozančić, član Komisije.

Odsustvovali su: prof. dr Azra Hadžiahmetović, Abdulah Nakaš i prof. dr Nijaz Duraković, članovi Komisije.

Za sjednicu je usvojen slijedeći:

Dnevni red:

- 1. Usvajanje zapisnika 9 sjednice Komisije,**
- 2. Zakonodavna inicijativa naše Komisije – Prijedlog zakona o izmjeni Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 26/04),**
- 3. Izvještaj o posjetama Kazneno – popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini u kojima kaznu zatvora izdržavaju žene,**
- 4. Tekuća pitanja**

Ad. – 1. Usvajanje zapisnika 9 sjednice Komisije

Nakon pozdravnih riječi i otvaranja sjednice Komisije, predsjedavajući Komisije Jozo Križanović, predložio je raspravu i usvajanje zapisnika s 9. sjednice Komisije.

Nije bilo diskusije o ovoj tački dnevnog reda.

Kako nije bilo diskusije o ovoj tački dnevnog reda, predsjedavajući Komisije predložio je usvajanje zapisnika, pa je Komisija jednoglasno usvojila zapisnik 9. sjednice Komisije.

Ad – 2. Zakonodavna inicijativa naše Komisije – Prijedlog zakona o izmjeni Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 26/04),

U uvodu za ovu tačku dnevnog reda predsjedavajući Komisije je informirao prisutne o proceduri kroz koju prolazi ovaj akt naglašavajući da postoji valjan ustavni osnov za donošenje Zakona o izmjenama Zakona o o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, sadržan je u članu IV 4 a) i članu 2 Ustava Bosne i Hercegovine, što će potvrditi i Ustavno-pravna komisija PD PS BiH. On je dodao da je članom IV 4 a) Ustav BiH predviđeno da je Parlamentarna skupština ovlaštena za donošenje zakona, a članom 2. Ustava Bosne i Hercegovine propisano je da Bosna i Hercegovina i oba entiteta osiguravaju najviši nivo međunarodno priznatih prava, od kojih su prava zdravstvene i socijalne zaštite temeljna ljudska prava. Osvrćući se na samu suštinu Prijedloga zakona, predsjedavajući Komisije je naglasio da je ranije normiranom odredbom bilo predviđeno da porodijsko odsustvo za radnice koji rade u zajedničkim institucijama Bosne i Hercegovine traje šest mjeseci. Razlozi za donošenje ovog zakona sadržani su u činjenici da je ranije normirani period od šest mjeseci nedovoljan da bi žena, porodilja bila potpuno zdravstveno sposobna, da se bez posljedica po zdravlje, nakon porođaja, uključi u radni proces. Zdravstveni razlozi, kao i razlozi humanosti nalažu povećanje perioda porodijskog odsustva s šest na dvanaes mjeseci. U prilog tome ide i činjenica da su i entiteti Bosne i Hercegovine u svojim zakonima koji uređuju oblast zdravstvene zaštite žena nakon porođaja, predvidjeli period od 12 mjeseci porodijskog odsustva. On je također istakao da za provođenje ove izmjene Zakona, potrebno je osigurati finansijska sredstva u Budžetu institucija Bosne i Hercegovine, ali se sada ne može pretpostaviti koliko bi to bilo. Predložio je da se i drugi članovi Komisije o ovom Prijedlogu izjasne.

U raspravi koja je uslijedila i drugi članovi Komisije su podržali tekst Prijedloga Zakona, pa je **jednoglasno preporučeno Domu da, zbog hitnosti potrebe izmjena Zakona, kao i potrebe implementacije normi Prijedloga, prihvati Prijedlog zakona i riješi ga po članu 105. Poslovnika.**

Ad – 3. Izvještaj o posjetama Kazneno – popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini u kojima kaznu zatvora izdržavaju žene,

U uvodu za ovu tačku dnevnog reda predsjedavajući Komisije je podsjetio prisutne o tome da je Komisija na 9. sjednici, održanoj 17.11.2004. godine zaključila da u cilju sticanja saznanja kakvo je stanje u ustanovama u kojima borave ljudi lišeni slobode, a posebno žene, izvrše obilazak i neposredno se informiraju o uslovima u pojedinim ustanovama. Inicijativa za utvrđivanje stanja ostvarenja ljudskih prava zatvorenih žena utvrđena je i u Orijentacionom radnom planu Komisije za 2004. godinu. Realizirajući ovaj zaključak, članovi Komisije su obišli slijedeće ustanove u kojima se na izdržavanju kazne zatvora nalaze zatvorenici-žene.:

- KPZ poluotvorenog tipa Istočno Sarajevo,
- KPZ poluotvorenog tipa Tuzla.

Predmet interesiranja poslanika bila su pitanja ostvarenja ljudskih prava i sloboda osuđenih lica, garantiranih međunarodnim i domaćim pravnim normama. U predviđenom terminima obilazaka poslanici su se informirali kroz razgovor sa direktorom (upravnikom) KPZ i ostalom upravom ustanove, obilaskom prostorija KPZ, kao i kroz neposredan razgovor sa zatvorenicama koje izdržavaju kaznu u KPZ, a koje je za razgovor predložila uprava KPZ. U razgovorima sa upravama KPZ, kao i sa zatvorenim osobama, poslanici su se interesirali za

ostvarenje ljudskih prava i osnovnih sloboda zagwarantiranih slijedećim međunarodnopravnim dokumentima:

- Minimalnim pravilima Ujedinjenih naroda za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima (ako među osuđenima ima maloljetnih lica),
- Načelima medicinske etike za zdravstveno osoblje, posebno liječnike, za zaštitu zatvorenika i osoba pod istragom, protiv torture i ostalih okrutnih, nehumanih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja,
- Europskim zatvorskim pravilima,
- Domaćim normama koje su iskazane u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH"; broj 44/98) i "Službenom glasniku Republike Srpske", broj 64/01).

Interesiranje bilo je usmjereno, prvenstveno, na prava i slobode zatvorenih osoba i žena i to:

- Da li se ostvaruje svrha izvršenja kazne i da li osobe na izdržavanju kazne-žene usvajaju društveno prihvatljive vrijednosti u cilju lakšeg uključivanja u uvjete života, da li se ponašaju u skladu sa zakonom i ispunjavaju dužnosti građana, (čl. 10 ZIKS)
- postupanje s osuđenom osobom koje treba biti čovječno i s poštovanjem njihovog ljudskog dostojanstva (čl. 11),
- zabrana provođenja bilo kakve torture i drugih surovih, neljudskih i nehumanih i ponižavajućih postupaka od strane službenih osoba ustanove (čl. 11.)
- zabrana diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, spolu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom ili socijalnom porijeklu, sredstvu, ekonomskom ili nekom drugom statusu (čl. 11),
- pravo osobe lišene slobode na zadovoljavanje svojih vjerskih potreba (Čl. 12)
- osiguranje uvjeta za zadovoljavanje vjerskih potreba Čl. 12.)
- Pravo i obaveza da muške i ženske osobe, lišene slobode izdržavaju kaznu odvojeno (čl. 15.)
- Pravo maloljetnih osoba da u pravilu, izdržavaju kaznu odvojeno od punoljetnih (čl. 15),
- Pravo osuđenim osobama da se osigura ostvarenje prava na rad (čl. 17.)
- Pravo osuđene osobe da mu se osigura nastava za opću i stručnu naobrazbu i osposobljavanje (čl. 18.)
- Pravo na tjelesni odgoj,
- Pravo prolaska osobe lišene slobode kroz tretman pripreme na otpuštanje,
- Pravo na adekvatan smještaj,
- Pravo na adekvatnu prehranu,
- Pravo na očuvanje zdravlja i obaveza institucije na organiziranje zdravstvene službe,
- Pravo na informiranje pritvorenih i zatvorenih osoba,
- Pravo na kontakte sa vanjskim svijetom,
- Pravo na čuvanje zatvorenikove imovine.

Po mišljenju predsjedavajućeg Komisije, tokom obilaska institucija utvrđeno je slijedeće stanje:

a) KPZ poluotvorenog tipa Istočno Sarajevo obišli su 29. novembra 2004. godine slijedeći poslanici: Jozo Križanović, Ljiljana Milićević i Mubera Ušanović, te sekretar Komisije dr Zijad Hasić. Direktor KPZ Ljubo Badnjar i njegovi saradnici upoznali su poslanike o stanju u ovoj ustanovi, kao i ostvarenju ljudskih prava pritvorenih i zatvorenih osoba, a posebno žena. Poslanici su obišli veći dio prostorija ove ustanove, te razgovarali s nekim od osuđenih osoba i to žena.

Poslanici su na dan obilaska KPZ konstatirali slijedeće stanje:

- KPZ Istočno Sarajevo je institucija za izdržavanje kazne zatvora i pritvora, poluotvorenog tipa, koje u svom sastavu ima Odjeljenje za žene zatvorenog tipa. Ova institucija posjeduje i privrednu jedinicu "Privrednik" koja svojom aktivnošću (ugostiteljstvo, peradarstvo, vešeraj i sl.) osigurava veći standard osobama na izdržavanju kazne.
- Na dan obilaska u KPZ se nalazi 105 zaposlenih osoba od čega 30 žena zaposlenih na gotovo svim vrstama poslova (npr. od 44 zaposlena stražara, 7 je stražarki).
- Na dan obilaska u KPZ na izdržavanju kazne se nalaze 132 osuđene osobe, od kojih 15 su žene, a nema pritvorenih žena. Najstarija žena osuđenica ima 57 godina, a nema maloljetnih niti nepismenih osuđenih žena.
- KPZ nije u stanju poštovati minimalne uslove izdržavanja propisane europskim i drugim vežećim standardima. Tako, npr. prostorije u kojima žene izdržavaju kaznu su u lošem stanju, slabe materijalne opremljenosti i prostorno nedovoljne za boravak osuđenica. U sistemu zdravstvene zaštite ne nalazi se dovoljan broj zaposlenih liječnika niti drugog medicinskog osoblja, neophodnog za zdravstvenu zaštitu. Primarna zdravstvena zaštita se pruža u KPZ, ali bilo koja potreba za složenijim zdravstvenim pregledima, kao i za popravkama zuba obavlja se van KPZ u specijalističkim zdravstvenim ustanovama.
- Dugovanja drugih državnih organa (npr. Sud BiH) premašuju 700 000 KM, te na taj način onemogućuju normalan rad KPZ. Iako postoje valjani ugovori, kao i izvršene usluge KPZ prema ugovaračima, dugovi se ne izmiruju.
- Iako direktor KPZ najbolje ima uvid u resocijalizaciju osuđenih osoba, novim zakonskim odredbama entiteta uskraćen je za davanje prekida izdržavanja kazne što je ranije bilo. Iako je član Komisije za pomilovanja, nedovoljno utiče na oslobađanje onih osoba za koje ocijeni da se mogu nesmetano integrirati u zajednicu kao oslobođene osobe.
- Hrana za pritvorene i zatvorene osobe u KPZ pravi se po tablicama prehrane, uz potrebne zahtjeve za kalorije, prema utvrđenim jelovnicima i klasificirajući hranu za dijabetičare.
- KPZ nema dovoljan broj neophodne opreme. Posebno se ukazuje na nedostatak opreme za video nadzor, kojom bi se osigurao jeftiniji i efikasniji nadzor ulaska i izlaska u ovu ustanovu.

b) KPZ poluotvorenog tipa Tuzla obišli su 30. novembra 2004. godine slijedeći poslanici: Nadžida Mlaćo, Ivo Lozančić i Jelina Đurković, te sekretar Komisije dr Zijad Hasić. Od direktora KPZ Hasana Hodžića, poslanici su informirani o stanju u ovoj ustanovi, kao i ostvarenju ljudskih prava pritvorenih i zatvorenih osoba s posebnim osvrtom na žene. Poslanici su razgovarali i sa pet osuđenica.

Poslanici su na dan obilaska KPZ konstatirali slijedeće stanje:

- KPZ poluotvorenog tipa Tuzla organiziran je u četiri sektora, s privrednom jedinicom i Odjeljenjem KPZ s sjedištem u Tuzli,
- KPZ se finasira preko budžeta Federacije BiH, a u finansiranju mnogo mu pomaže privredna jedinica Kozlovac koja se bavi voćarstvom, stočarstvom, ratarstvom, uzgojem pilića, junadi, tuka ovaca i sl. te djelatnošću restorana Šadrvan.
- U KPZ je zaposleno 94 zaposlenika od čega su 21 žene.
- Na dan obilaska u KPZ na izdržavanju kazne zatvora nalazi se 178 osuđenih osoba, od kojih 31 su žene, a nema pritvorenih žena.
- Struktura krivičnih djela zbog kojih žene izdržavaju kazne zatvora su:
 - o 55% do 60% ubistva,
 - o ostalo su djela prevare, krađe i sl.

- I ovaj KPZ nije u stanju poštovati minimalne uslove izdržavanja kazne zatvora propisane europskim i drugim vežećim standardima. Tako, npr. u istom prostoru kaznu zatvora izdržavaju psihički bolesne i zdrave žene. Slična je situacija i s prostorom koji je nedovoljan, zagušljiv i prenatrpan.
- Iz sistema prijevremenog puštanja osuđenih osoba na slobodu u potpunosti je isključen direktor KPZ.
- Posjete članova porodice i drugih osoba ostvaruju se zadovoljavajuće prema osuđenim ženama, uprava KPZ omogućuje ostvarivanje pogodnosti, a osuđene osobe ih redovito koriste.
- Gotovo sve žene (95%) radno su angažirane te na taj način ostvaruju mjesečna primanja (oko 150 KM) kojima podižu svoj standard. Na taj način dat je akcenat na radnu terapiju, a malo na edukaciju osuđenih osoba.
- Svim osuđenim osobama (pa i ženama) je omogućeno upražnjavanje vjerskih obreda.
- Hrana za pritvorene i zatvorene osobe u KPZ pravi se po tablicama prehrane, uz potrebne zahtjeve za kalorije, prema utvrđenim jelovnicima i klasificirajući hranu za dijabetičare. U sistemu prehrane osuđenika vodi se računa o vjerskim zabranama, o postu i drugim specifičnostima.

Završavajući svoje izlaganje o ovoj problematici, predsjedavajući Komisije je predložio raspravu. U diskusiji koja je kasnije uslijedila, članovi komisije su davali svoje prijedloge i sugestije. Ukazano je na velika dugovanja drugih državnih institucija prema KPZ. (Sud BiH duguje KPZ Kula 700.000 KM), na potrebu usklađivanja spolne strukture u KPZ u odnosu na broj zatvorenih žena, potrebu materijalno-tehničkog pomaganja, uskladiti sistem izdržavanja kazni na svom području BiH i sl.

Na osnovu zapažanja na terenu tokom posjeta, kao i razgovora s osuđenicama, a na bazi diskusija članova Komisije, Komisija je zaključila sljedeće:

Zbog potrebe ujednačavanja standarda izdržavanja kazni u ustanovama na prostoru Bosne i Hercegovine s europskim standardima, neophodno je na nivou Bosne i Hercegovine donijeti određene zajedničke propise kojim bi se izvršila korjenita reforma sistema izdržavanja kazni. Bosna i Hercegovina i njeni entiteti trebaju stvoriti zadovoljavajući broj ustanova za izdržavanje kazne kako po kvalitetu, tako i broju i kapacitetu radi humanijeg izdržavanja kazni. U tom smislu, Komisija predlaže Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH da prihvati izvještaj sa slijedećim

ZAKLJUČCIMA

1. Penološku politiku entiteta i BiH treba izgrađivati u pravcu modernih europskih rješenja usvojenih od demokratskih država. Zamjena kolektivnog izdržavanja kazni s čelijskim sistemom bio bi krupan korak u tom pravcu.
2. Apelira se na iznalaženje mogućnosti osnivanja samostalnih specijaliziranih ustanova za izdržavanje kazne zatvora za žene.
3. Potrebno je KPZ opskrbiti zadovoljavajuće i po normativima sa dovoljnim brojem neophodne opreme i inventara (videonadzor i sl.).
4. Spolnu strukturu zaposlenih u KPZ treba uskladiti prema Zakonu o ravnopravnosti spolova.
5. Kod ustanova u kojima se nalaze zatvorene osobe žene nedovoljno je prostora, a norma od 10 m³ ili 4m² po osobi, utvrđena međunarodnim pravom se ne poštuje.

Nemogućnost izvršenja ovog uslova ozbiljno ugrožava normalno ostvarivanje izdržavanja kazni žena.

6. U cilju osiguranja dovoljnih finansijskih sredstava neophodnih za rad ustanova za izdržavanje kazni potrebno je da budžeti Bosne i Hercegovine, kao i njenih entiteta znatno više izdvoje sredstava za 2005. godinu. I Bosna i Hercegovina u svom budžetu treba izdvojiti određena sredstva imajući u vidu okolnost da je konstituisan Sud Bosne i Hercegovine i njegovo tužilaštvo i da su oni već stvorili određene obaveze koje se ne izmiruju, a očekuje se njihova obimna aktivnost u 2005. godini.
7. Uprava KPZ treba kvalitetnije vršiti klasifikaciju osuđenih osoba kod određenja njihovog zajedničkog prostora, rukovodeći se kriterijima školske spreme, vrste djela za koje su osuđene, približne životne dobi, mentalne sposobnosti i zdravlja i sl.
8. U oba KPZ neophodno je poboljšati osnovne uslove u kojima borave zatvorene žene. Treba poboljšati higijenske uslove i omogućujući zatvorenicima dovoljan broj deka, čaršafa i druge posteljine.
9. Svim zatvorenicima treba omogućiti ostvarenje prava na edukaciju, kako osnovnu, tako i permanentnu, a prema međunarodno priznatim standardima.
10. Nadležna ministarstva kao i KPZ moraju istrajati na obavezi da svaki KPZ zaposli u stalni radni odnos onoliko liječnika i medicinskog osoblja, koliko nalažu međunarodna i unutrašnja pravila, jer je prisutno u ovim ustanovama da je nedovoljan broj zubara, doktora i drugog medicinskog osoblja, što se negativno odražava na nivo zdravstvene zaštite osuđenih žena.
11. Nadležna ministarstva, preko komisija i drugih instrumenata mogu češće koristiti instituciju pomilovanja, vodeći računa o kategorijama osuđenih žena i sugestijama koje im dostavlja uprava KPZ.
12. Obilasci i kontrole ustanova u kojima borave osuđene žene trebaju biti češći. Zato se apelira Međunarodnom komitetu crvenog križa, Crvenom križu/krstu Bosne i Hercegovine i Crvenim križevima/krstovima entiteta da bar dva puta godišnje obilaze ove ustanove radi stvaranja povoljnijih uslova boravka žena u njima.
13. Centri za socijalni rad, zavodi za zapošljavanje i druge specijalizirane ustanove trebaju intenzivnije i pažljivije prihvatiti i omogućiti nesmetano integraciju u društvo osuđenih žena koje su izdržale kaznu, jer u protivnom, bez kontrole i pomoći, one su na slobodi prepuštene bijedi i beznađu te su sklone ponovnom izvršenju krivičnih djela.

Ad – 4. Tekuća pitanja

Povodom ove tačke dnevnog reda pokrenuta je diskusija o određenim aktivnostima koje treba poduzeti u cilju afirmacije ravnopravnosti spolova, kao i zaštite materinstva i porodice.

U tom smislu g-đa Jelina Đurković je apelirala na aktueliziranje pitanja upotrebe radioaktivne municije za vrijeme rata, kao i sprečavanje posljedica radijacije koje se mogu javiti prema porodici.

G. da Ljiljana Milićević je ponovo aktuelizirala pitanje posjete ove Komisije sličnim komisijama u Republici Hrvatskoj i Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore.

Na kraju, podržane su ove aktivnosti i zaključeno je da se one nađu u novom Operativnom planu aktivnosti Komisije za 2005. godinu.

Završavajući ovu tačku dnevnog reda, Komisija je završila svoju 10. sjednicu.

Sjednica je završena u 11,25 sati.

Sastavni dio Zapisnika je transkript 10. sjednice Komisije.

SEKRETAR KOMISIJE

dr. Zijad Hasić

PREDSJEDAVAJUĆI KOMISIJE

Jozo Križanović